

Hétindító

„Feledjete el, feledjete el minket...”

Vannak mondatok, amelyeket már sohasem tudok kitörölni emlékezetemből. Pár hónappal ezelőtt olvastam például V. Demény Vera *Kikergettek önmagamból* című vallomását, s olykor elég csak a nevére gondolnom, és máris bőromön érzem a szegény megalázó szorítását... Ugyanis Demény Pál leánya, amikor már végképp megrikkult körülötte a levegő, (amikor már minden hozzátartozóját letartóztatták), a következő, vádoló mondatokat írta naplójába: „Igen, ha 1943, vagy 44 lenne! Akkor még lehetett bújni, bújtatni. De most, 1949-ben? Kik? A barátaim? Az elvtársaim? Hol vannak ezek az emberek és mivé lettek? Most már menekvés sincs...”

Emlékezés a régi szép időkre

...Hasonlóképpen sohasem felejttem el a kivégzésre váró *Angyal István* néhány mondatát sem, aki ott a gyűjtőben, a halálraítéltek folyosóján úgy érezte, hogy „Auschwitz is könnyebb teher volt, mint amit a Kisfogházban kellett cipelnie...” És aki a következőket írta *Eörsi Istvánnak* címzett levelében: „...csak az bánt, ha bántani lehet még minket valamivel, hogy esetleg mártírt, vagy hőst kreál belőlünk a 'halás utókor' önmaga kínzására. Ha lesz ilyen tiltakozz, tiltakozz! Mi nem akarjuk ezt; ne túrkáljanak önmaguk szennyébe, múltjukba, akik netalán mi leszünk. Feledjete el, feledjete el minket, ez hasznos... Az emlékezés köti a cselekvő kart, vagy ostoba, szertelen tettekre sarkallja...”

A két vallomás között, majd tíz esztendő feszül... Ugyanis *Angyal István* (akiről csak újabb nyomozás deríthetné ki, hogy 1956-ban bűnös volt-e avagy ártatlan, mert a tényeket alaposan összekavarták) 1958-ban írta ezeket a sorokat... S noha

már régen megtanultam, hogy ne higgyek a másod-, vagy harmadkézből hallott dolgoknak, most mégis döbbenet olvasom a „dokumentálhatatlan” *Angyal*-levelé részleteit... Ugyanis *Eörsi István* — ahogy a most megjelent *Emlékezés a régi szép időkre* című börtönnaplójában jelzi — csupán „fejből” idézi ezeket a sorokat. Miután a zárkatárs, *Gép Győző* által kézbesített levelet a „bemagolás” után, a hipistól tartva, azonnal széjjeltépte, és lehúzta a kübliben...

Persze tudom: az emlékezet olykor hézagos, csalóka. Vagy inkább: „Az emlékezet és a művészet közös vonása a választás fortélyja.” (*Joseph Brodsky*). De *Eörsi* sem tagadja, hogy börtönélményeit „megtizedelte a felejtés”, lelki háztartásának ez a „szolgálatkészes mindenese”. És mégis, ezzel együtt is hitelesnek érzem-vélem *Eörsi* börtönnaplóját... Nemcsak a „mozgósított emlékek”, avagy a kicsempészett börtönlevelek hatására, hanem mindele előtt a kihallgatók módszere, az áttetsző „konstrukciós perek” okán. (Bár *Eörsi* szerint ez ezetben konstruált perek helyett konstruált történelem gondoskodott a halálos ítéletekről.)

Erkölcsei megalázás

Mert *Eörsi* beszámolója — a vallatói módszer leírásában — kísértetiesen emlékeztet a *Szász Béla*-regényben rögzített ÁVH-s módszerekre. Mondhatnánk: 1958-ban, a hajdani „verőlegények” ugyan ritkábban emelték fel a népmivelőnek becézett gumibotot, de azért gyakran használták a vádiratok összeállításánál a „lényegileg” avagy „relative bűnös” fogalmakat. (Mint tudjuk, *Szász Béla* esetében is a „lényegileg”-re alapozták a vádiratot.) Hogy mást ne említek: *Eörsi* is ott volt 1956 decemberében a *Péterfy Sándor* utcai kórházban, ahol az a bizonyos gyilkosság megesett. A vallatók szerint következőképp „lényegileg tudhatott” *Tóth Ilona* medika tetéről. S ha már lényegileg tudhatott az esetről, akkor „relative” részt is vállalt a gyilkosságban... Noha *Eörsi* — és ezt is pontosan ismerték a kihallgatók — a kórház egészen más részében tartózkodott. (Sőt, egy másik ellenállócsoporthoz tartozott.) De a jól bevált ÁVH-s módszerekre emlékeztetett az a tény is, hogy a vallatók igyekeztek erkölcsileg is bepiszkítani a vádlottakat... (Például *Eörsi* perében szerepelt egy prostituált is, akit először csak a tárgyaláson látott az író.)

Mellesleg abban is igaza lehet *Eörsi Istvánnak*, amikor azt írja, hogy a volt ÁVH-sok bosszúvágyán kívül a „számítás is mozgathatta azokat, akik az egyre súlyosbodó ítéleteket kiereszkolták. A rendszer egyedüli támaszai és talpkövei, a régi szatlinisták el akarták vágni Kádár mögött a visszavonulás útját. Úgy érezték, okkal, hogy Kádárt az ő széklábukhoz hurkolja minden egyes kőtel, amelyet a bíróságon kiosztanak...” „Mindezzel — teszi hozzá *Eörsi* — nem akarom az Első Ember felelősségét csökkenteni...” Mert bizony, sok mindenre kényeszeríthető az ember. De azért az indokolatlan halálos ítéletek mégsem születnek véletlenül...

Avram Iancu fiai

„Kőbálvánnyá válva / hallgatom a híreket, / új vérhullajtásra...” — Legszívesebben *Eörsi* versét idéztem meg, amikor átlapozom a *Világ Tükör* legfrissebb számát is. Ha úgy tetszik, magam is *kőbálvánnyá válva* olvasom a tudósításokat a romániai menekültekről... Pedig hát a cikkek legtöbbször elfogulatlanul, mondhatni érzelemmentes tárgyilagossággal elemzi, részletezi a romániai törvénytörés, jogtiprás eseteit.

Különösen felkavar a *Der Spiegel* *Eleven láng* című beszámolója. A cikkíró arról tudósít — hiteles dokumentumok, levelek alapján —, hogy a romániai biztonsági szervek „következtesen és kegyetlenül üldözik” még a számkivetésben is a bukaresti, temesvári, kolozsvári értelmiségieket... Kivált azokat az írókat, újságírókat, tudósokat, akik bírálni merészelik Ceausescu rendszerét. E. G. például minden éjjel arra riad, hogy valaki azt kiáltja a telefonba: „Halló a halál kopogását...” A *Nyugat-Berlinben* élő román emigránsok újabb *Avram Iancu fiai* aláírással, fenyegető hangú levelet találnak postaládájukban. A levelek fejlécén nyitott szájú farkasfej, kard és bárd látható, alatta az írás: „Nemzet szemetei... Hagyjátok abba, ha kedves az életek...”

A címzettek cseppet sem találják viccesnek a fenyegetéseket. Mert ők már tudják — saját bőrükön is tapasztalták —, hogy Ceausescu „háborút visel” nemcsak a kisebbségben élők, de „saját népe ellen is...”

S ha a fenyegetés „így megy” külföldön, mi lehet odahaza? Kolozsvárott, Brassóban és Bukarestben?!

Gantner Ilona

nagybalettek egy-egy részlete. Az estet záró Faust-ballettetét: a *Valpurgis éj* láttán — *Seregi László* koreográfiájában — pedig izéltölt kapunk a növendékek más nyelvezet iránti fogékonyságáról, és a modern balettszínpad iránti érzékenységéről.

A végzősök közül a finom és dekoratív *Antal Tünde* mind *Orgonatündérként*, mind a *Valpurgis éj* egyik *Sellőjeként* emlékeztet, igéretes alakítást nyújtott. Remélhetőleg a jövőben is